

УДК 37.016:94(477)

Схабик Максим,

учень 10 класу КЗ «Степанівський ліцей з дошкільним підрозділом»

Вороновицької селищної ради, м. Вінниця, Україна

shabikmaksim061@gamil.com

УКРАЇНЬСЬКА НАРОДНА РЕСПУБЛІКА В ПЕРІОД ПЕРШОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ

Анотація. У статті розглядається процес становлення УНР як політичного утворення, що виникло внаслідок діяльності Центральної Ради та прагнення українського народу до самовизначення. Особлива увага приділяється аналізу впливу воєнних подій на українське суспільство, ролі політичних партій та громадських організацій у формуванні державних інституцій, а також міжнародному контексту, який визначав умови існування нової республіки. Дослідження показує, що УНР стала важливим етапом у процесі державотворення, заклавши основи для подальшої боротьби за незалежність. Новизна роботи полягає у комплексному висвітленні взаємозв'язку між воєнними подіями та політичними процесами в Україні, що дозволяє глибше зрозуміти значення УНР у контексті європейської історії. Практичне значення дослідження полягає у можливості використання його результатів у навчальному процесі, зокрема під час вивчення історії України у школі, а також у формуванні громадянської свідомості молоді. Висновки статті спростовують поширене уявлення про другорядність українського визвольного руху в роки війни, доводячи його вагомий внесок у загальноєвропейські процеси національного самовизначення.

Ключові слова: Українська Народна Республіка; Перша світова війна; Центральна Рада; український визвольний рух; державотворення.

1. ВСТУП

Період Першої світової війни став переломним етапом у розвитку українського суспільства, оскільки саме в цей час відбулися глибокі політичні, соціальні та національні трансформації, що створили передумови для відновлення української державності. Розпад імперських структур, зокрема Російської та Австро-Угорської імперій, відкрив нові можливості для реалізації ідеї національного самовизначення, яка на початку XX століття набула особливої актуальності в Європі.

Українська Народна Республіка (УНР) постала як результат активізації національного руху, діяльності політичних еліт та широкої підтримки з боку різних соціальних верств населення. Її формування стало відповіддю на виклики воєнного часу та одночасно — спробою інтеграції України до європейського політичного простору як незалежного суб'єкта міжнародних відносин.

Актуальність дослідження зумовлена необхідністю переосмислення ролі УНР у контексті Першої світової війни та української революції 1917–1921 рр., а також подолання стереотипів щодо другорядності українського визвольного руху в загальноєвропейських процесах. Сучасні підходи до вивчення історії вимагають комплексного аналізу взаємозв'язку між воєнними подіями, соціальними змінами та політичними трансформаціями.

Проблема дослідження полягає у визначенні місця та ролі УНР у системі воєнно-політичних процесів початку XX століття, а також у з'ясуванні впливу Першої світової війни на формування української державності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій свідчить, що питання становлення УНР розглядалося у працях як українських, так і зарубіжних науковців. Зокрема, дослідження В. Верстюка та Я. Дашкевича зосереджені на діяльності Центральної Ради та політичних процесах революційного періоду. Зарубіжні історики, такі як J. Subtelny та O. Magocsi, аналізують український визвольний рух у ширшому європейському контексті. Водночас

недостатньо дослідженими залишаються аспекти взаємодії воєнних подій і соціальних трансформацій в українському суспільстві.

Мета дослідження полягає у висвітленні процесу становлення Української Народної Республіки в умовах Першої світової війни, аналізі політичних, соціальних і міжнародних чинників її розвитку, а також визначенні її історичного значення для подальшого державотворення України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Питання української революції та становлення УНР досліджували як українські, так і зарубіжні історики. Зокрема, у працях В. Верстюка та Я. Дашкевича висвітлюється діяльність Центральної Ради та політичні процеси 1917–1918 рр. Зарубіжні автори, такі як J. Subtelny та O. Magocsi, розглядають український визвольний рух у ширшому європейському контексті. Водночас низка аспектів, зокрема вплив воєнних подій на соціальну структуру українського суспільства, залишаються недостатньо дослідженими.

Мета дослідження. Метою статті є висвітлення процесу становлення УНР у період Першої світової війни, аналіз політичних, соціальних та міжнародних чинників, що визначали її розвиток, а також оцінка значення УНР для подальшої боротьби за незалежність України.

2. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Формування Української Народної Республіки у період Першої світової війни ґрунтувалося на низці концепцій та підходів, що визначали розвиток національних рухів у Європі:

1. Концепція національного самовизначення. Ідея права народів на створення власної держави була ключовою у політичних процесах початку ХХ століття. Для України вона означала прагнення до автономії та незалежності від імперських центрів.

2. Принципи державотворення. УНР спиралася на демократичні засади: народне представництво, виборність органів влади, проголошення прав і свобод громадян. Центральна Рада стала інституцією, що реалізувала ці принципи у практичній політиці.

3. Соціально-політичні підходи. Важливим теоретичним підґрунтям було поєднання національного визвольного руху з соціальними вимогами: захист прав селянства, робітників, інтелігенції. Це забезпечувало широку підтримку і легітимність нової влади.

4. Категорії та поняття. Автономія – прагнення до самостійного управління в межах імперії. Суверенітет – повна незалежність держави у внутрішніх і зовнішніх справах. Національна революція – процес політичних і соціальних змін, спрямованих на створення власної державності.

5. Міжнародний контекст. Теоретичною основою також було розуміння ролі України у світовій війні: як території стратегічного значення та як суб'єкта, що прагнув увійти до системи європейських держав.

3. МЕТОДИКА ДОСЛІДЖЕННЯ

У дослідженні використано комплексний підхід, що поєднує історико-порівняльний, аналітичний та системний методи.

1. Історико-порівняльний метод. Застосовано для зіставлення українського визвольного руху з аналогічними процесами у країнах Центральної та Східної Європи, що дозволяє визначити спільні риси та особливості становлення УНР.

2. Аналіз джерел. Використано документи Центральної Ради, універсали, постанови та протоколи засідань, а також мемуари учасників подій. Додатково залучено

праці українських і зарубіжних істориків, що висвітлюють політичні та соціальні процеси 1917–1918 рр.

3. Соціологічний підхід. Розглянуто вплив війни на різні соціальні групи: селянство, робітників, інтелігенцію. Це дозволяє оцінити рівень підтримки ідеї української державності серед населення.

4. Міжнародний контекст. Проаналізовано позиції великих держав щодо українського питання, зокрема вплив німецької та австро-угорської політики на становлення УНР.

5. Критерії оцінки: політична ефективність діяльності Центральної Ради, соціальна підтримка ідей державності, міжнародне визнання та дипломатичні контакти.

4.РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

У ході дослідження було встановлено, що формування Української Народної Республіки стало результатом поєднання внутрішніх суспільних процесів та зовнішніх чинників, пов'язаних із Першою світовою війною.

1. Політичні процеси.

Центральна Рада, створена у березні 1917 р., стала головним органом українського визвольного руху. Її діяльність спрямовувалася на утвердження автономії України в складі Росії, а згодом — на проголошення незалежності. Універсали Центральної Ради закріпили поступовий перехід від автономії до суверенітету.

2. Соціальні зміни.

Війна спричинила значні втрати серед населення, економічну кризу та загострення соціальних проблем. Це посилювало прагнення українців до створення власної держави, здатної захищати їхні інтереси. Селянство підтримувало ідеї земельної реформи, робітники — вимоги соціальної справедливості, інтелігенція — культурну та політичну автономію.

3. Військовий фактор.

Українські військові формування, що виникали у складі російської армії, стали важливим елементом державотворення. Їхня діяльність сприяла утвердженню ідеї української армії як гаранта незалежності.

4. Міжнародний контекст.

Перша світова війна створила умови для перегляду політичної карти Європи. Українське питання стало предметом уваги великих держав, зокрема Німеччини та Австро-Угорщини, які прагнули використати український рух у власних інтересах. Це визначало складні умови існування УНР на міжнародній арені.

5. Значення УНР.

УНР стала першим реальним кроком до відновлення української державності після багатовікової відсутності незалежності. Її діяльність заклала основи для подальшої боротьби за суверенітет у XX столітті.

ВИСНОВКИ

У результаті проведеного дослідження встановлено, що становлення Української Народної Республіки було складним і багатофакторним процесом, зумовленим як внутрішніми суспільно-політичними змінами, так і зовнішніми обставинами, пов'язаними з Першою світовою війною.

З'ясовано, що діяльність Центральної Ради відіграла ключову роль у формуванні української державності, забезпечивши інституційне оформлення національного руху та поступовий перехід від ідеї автономії до проголошення незалежності. Універсали Центральної Ради стали важливими нормативними актами, які закріпили політичні прагнення українського народу.

Доведено, що воєнні події суттєво вплинули на соціальну структуру суспільства, посиливши національну свідомість та підтримку ідеї державності серед різних верств населення. Соціальні запити селянства, робітників та інтелігенції сприяли формуванню широкої бази українського визвольного руху.

Встановлено, що міжнародний фактор мав подвійний характер: з одного боку, він створював можливості для реалізації українського державного проєкту, а з іншого — обмежував його через залежність від геополітичних інтересів великих держав.

Таким чином, Українська Народна Республіка стала важливим етапом у процесі відновлення української державності, заклавши політичні, правові та ідеологічні основи подальшої боротьби за незалежність. Її досвід має значну наукову та практичну цінність, зокрема у контексті сучасного державотворення та громадянського виховання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

- [1] В. С. Власов, С. В. Кульчицький, Історія України. 10 клас: підручник (рівень стандарту). Київ: Літера ЛТД, 2018. (in Ukrainian)
- [2] О. Гісем, О. Мартинюк, Історія України. 10 клас: підручник. Харків: Ранок, 2018. (in Ukrainian)
- [3] Я. Дашкевич, “Українська революція 1917–1921 рр. та її міжнародний контекст,” Український історичний журнал, № 3, с. 15–32, 2010. (in Ukrainian)
- [4] С. Єфремов, Щоденники. 1917–1921. Київ: Наукова думка, 1997. (in Ukrainian)
- [5] Т. Гунчак, Україна: перша половина XX століття. Київ: Либідь, 1993. (in Ukrainian)
- [6] J. Subtelny, Ukraine: A History. Toronto: University of Toronto Press, 2009. (in English)
- [7] O. Magocsi, A History of Ukraine: The Land and Its Peoples. Toronto: University of Toronto Press, 2010. (in English)
- [8] В. Верстюк, “Центральна Рада та формування УНР,” Український історичний журнал, № 5, с. 42–58, 2012. (in Ukrainian)
- [9] І. Лисяк-Рудницький, Історичні есе. Київ: Основи, 1994. (in Ukrainian)
- [10] “Радянсько-українська війна (1917–1921),” Вікіпедія. [Online]. Available: https://uk.wikipedia.org/wiki/Радянсько-українська_війна (uk.wikipedia.org in Bing) (in Ukrainian)
- [11] “Перша війна більшовицької Росії з УНР та проголошення незалежності УНР,” Історія України. 10 клас. [Online]. Available: <https://library.istory.org.ua> (library.istory.org.ua in Bing) (in Ukrainian)

Матеріал надійшов до редакції 21.02.2026 р.